

Kritik mot Kriminalvården, anstalten Västervik Norra, för anstaltspersonals agerande i samband med ett besök och för bristande information

Beslutet i korthet: Ett besök mellan en intagen, dennes fästmo och deras knappt fem månader gamla dotter avbröts för att det förekom sexuellt umgänge i besöksrummet. Kriminalvården kritiseras för sitt tillvägagångssätt vid avbrottet samt för att den intagne och hans besökare inte innan besöket påbörjades informerats om att det, enligt anstaltens policy, inte är tillåtet att ha sexuellt umgänge när barn är närvarande.

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 20 september 2010, klagade AA på två kriminalvårdstjänstemäns agerande i samband med att hon besökte sin fästman, som är intagen i anstalten. Hon anförde därvid i huvudsak följande.

Med vid besöket var parets dotter, som då var knappt fem månader gammal. Under tiden som dottern sov i en ligginsats som stod på golvet i besöksrummet hade hon och hennes fästman intimt umgänge i besöksrummets säng. De hörde att vårdarna gick utanför dörren och ryckte i dörrhandtaget. Plötsligt knackade det lätt på dörren och dörren öppnades med ett ryck av två manliga vårdare. Hon och hennes fästman låg nakna under täcket och hann inte reagera. Vårdarna stod kvar fastän de såg att hon inte var klädd. Vårdarna sade att de ville tala med fästmannen och han frågade om han fick ta på sig kläderna först. Detta godkändes och vårdarna stängde dörren. När fästmannen kom tillbaka berättade han att vårdarna sagt att det är ett brott mot socialtjänstlagen att naken ha sexuellt umgänge i ett rum där ett barn befinner sig och att de är tvungna att avbryta ett besök där detta inträffar. Hon upplevde vårdarnas agerande som mycket respektlöst och kränkande. Dottern varken såg eller hörde vad hon och fästmannen gjorde och tog inte någon skada av det.

Utredning

Efter remiss anförde Kriminalvården, region Öst, genom säkerhetsinspektören BB, följande.

AA, vars fästman är intagen vid anstalten Västervik Norra, har i anmälan till JO framfört missnöje med anstaltspersonals agerande i samband med att AA besökte sin fästman i anstalten.

Anstalten har genom kriminalvårdschefen CC inkommit med uppgifter vilka berör den händelse AA avser i sin anmälan. Av redogörelsen framgår bl.a. följande.

Vid ca kl. 15.00 den 18 september 2010 sökte två kriminalvårdare upp vakthavande befäl samt larmchef och berättade att de hört ljud som vittnade om att det förekom sexuell aktivitet i ett besöksrum. Då de båda kriminalvårdarna varit de som tagit emot besöket visste de om att även ett barn fanns i besöksrummet. Vakthavande befäl och larmchef gick till det aktuella besöksrummet och knackade på. Efter några sekunder öppnade vakthavande befäl dörren och bad den intagne följa med. Vid det tillfället nämnde inte personalen vad de önskade prata om, dels utifrån att besökaren inte skulle behöva höra vad som diskuterades, dels utifrån att intagna och besökare i närliggande rum skulle kunna höra samtalet. Därefter stängde personalen dörren och lät den intagne klä på sig innan han följde med personalen till ett närliggande kontor. På kontoret förklarade personalen att anstaltens policy är att sexuella aktiviteter inte får pågå i rum där barn samtidigt vistas och att policyn utgår från barnets bästa. I samband med samtalet togs beslutet att besöket inte behövde avbrytas, men personalen påtalade att de varit skyldiga att påtala det olämpliga i situationen. Därefter fick den intagne gå tillbaka till besöksrummet och genomföra resten av besöket.

Utifrån de uppgifter som föreligger i ärendet anför Kriminalvården, region Öst, följande.

I förevarande fall konstateras att kriminalvårdspersonal uppmärksammade att sexuell aktivitet pågick i det aktuella besöksrummet. Då personalen visste att det fanns ett barn i rummet togs kontakt med bl.a. vakthavande befäl som begav sig till besöksrummet. Kriminalvårdens uppfattning är att personalen, utifrån situationen, visat den hänsyn som kan krävas – vakthavande befäl knackade, väntade några sekunder och öppnade därefter dörren. Den intagne ombads följa med varpå dörren stängdes så att den intagne kunde klä på sig ifred. Den intagne medföljde därefter personalen till ett kontor en bit bort så att ingen annan skulle kunna höra samtalet. Personalen informerade om att sexuell aktivitet inte kunde accepteras i besöksrum samtidigt som barn vistas där. Efter samtalet tilläts besöket fortsätta. Kriminalvården ser inget märkvärdigt eller otillbörligt i personalens agerande utifrån händelsens beskaffenhet.

Förvisso skall intagna och besökare givetvis kunna åtnjuta visst privat umgänge under besöken. Kriminalvården har emellertid ett ansvar att vara uppmärksamma på, och beivra, eventuella oegentligheter som sker i Kriminalvårdens egna lokaler vid besök. I det aktuella fallet har anstalten agerat med barnets bästa i fokus. Även om det rör sig om ett litet barn vars uppfattningsförmåga till viss del är begränsad är det således Kriminalvårdens uppfattning att sexuell aktivitet i samma besöksrum där ett barn vistas är olämplig och att det därför varit befogat att tillfälligt bryta besöket för att informera den intagne om detta.

AA yttrade sig över remissvaret. Hon anförde därvid bl.a. att anstalten i förväg borde ha informerat henne och hennes fästman om att sexuell aktivitet inte var tillåten i besöksrummen när barn är närvarande.

Från kriminalvårdsinspektören DD, anstalten Västervik Norra, har jag inhämtat följande. Innan ett besök i anstalt påbörjas lämnas viss muntlig information om besöket till såväl den intagne som dennes besökare. Den intagne och besökaren uppmanas bl.a. att visa hänsyn mot andra människor men upplyses inte uttryckligen om att sexuellt umgänge inte är tillåtet när barn är närvarande. Om det är en besökare som kommer ofta är det inte säkert att den muntliga informationen lämnas varje gång men i vart fall inför det första besöket. Han känner inte till om någon muntlig information hade lämnats till besökaren och den intagne vid det aktuella tillfället. Intagna och de som besöker intagna i anstalt får också del av viss

skriftlig information om besök i anstalt. Denna skriftliga information innehåller inte någon upplysning om att sexuellt umgänge inte är tillåtet vid besök när barn är närvarande.

Bedömning

Den 1 april 2011 trädde nya regler på kriminalvårdsområdet i kraft: fängelselagen (2010:610), fängelseförordningen (2010:2010) och Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för fängelse (KVFS 2011:1). I detta ärende är de äldre bestämmelserna tillämpliga.

Av 9 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (kriminalvårdslagen) följer att en intagen ska behandlas med aktning för sitt människovärde och bemötas med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med vistelse i anstalten. De intagna har å sin sida en skyldighet att visa respekt mot anstaltens personal och andra intagna samt rätta sig efter anstaltens ordningsregler och personalens anvisningar.

Enligt 29 § kriminalvårdslagen får en intagen ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. En intagen får inte ta emot besök som kan äventyra säkerheten i anstalten eller som kan motverka den intagnes anpassning i samhället eller annars vara till skada för den intagne eller annan.

Enligt artikel 3.1 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn.

För den som är intagen i anstalt utgör besök av nära anhöriga en betydelsefull del i kontakten med omvärlden och är av central betydelse för att förbereda den intagne inför frigivningen. Det är önskvärt att mötet mellan anhöriga kan ske under sådana former att rätten till privat- och familjeliv inte onödigtvis inskränks. Samtidigt måste Kriminalvården genom regler och anvisningar upprätthålla det ansvar myndigheten har bl.a. för att besökare inte kommer till skada. I detta sammanhang bör särskilt beaktas barns utsatthet under besök i anstalt.

Kriminalvården har anfört att det är olämpligt att det förekommer sexuell aktivitet i ett besöksrum där barn vistas och att det enligt anstaltens policy inte är tillåtet. För egen del ställer jag mig tveksam till om det är rimligt att uppställa ett sådant generellt förbud. I normala fall bör man, enligt min mening, kunna överlåta denna fråga åt barnets vårdnadshavare. Om en anstalt har en policy avseende sexuellt umgänge vid besök där barn deltar framstår det emellertid som självklart att anstalten i förväg informerar intagna och deras besökare om denna policy. Enligt min mening kan det vara lämpligt att lämna sådan information skriftligen. Av utredningen framgår att anstaltens rutin är att den intagne och besökaren inför besöket muntligen uppmanas att visa hänsyn mot andra människor men att de inte uttryckligen upplyses om att sexuellt umgänge inte är tillåtet när barn är närvarande. Jag anser inte att det är tillräckligt med en uppmaning om att visa hänsyn. Mot bakgrund av att man riskerar att besöket avbryts för att det

förekommer sexuellt umgänge krävs det att anstalten uttryckligen informerar om det aktuella förbudet. Kriminalvården förtjänar kritik för den bristande informationen.

Vad gäller anstaltspersonalens tillvägagångssätt när AA:s fästman skulle uppmärksammas på anstaltens policy vill jag framhålla följande. Av utredningen framgår att anstaltspersonalen var väl medveten om vad som pågick i besöksrummet. Att stiga in i besöksrummet i ett sådant känsligt läge innebär ett stort intrång i den intagnes och hans besökares personliga integritet och ställer stora krav på taktkänsla och hänsyn. Eftersom avsikten enbart synes ha varit att föra i väg den intagne för att klargöra anstaltens policy, borde det, enligt min mening, ha funnits andra, mer hänsynsfulla sätt att hantera den uppkomna situationen. Personalen kunde exempelvis ha gett den intagne en muntlig förvarning om att de hade för avsikt att komma in i rummet inom kort eller uppmanat honom att komma ut. Personalen kunde också ha nöjt sig med att efter besöket informera om anstaltens policy. Kriminalvården kan inte undgå kritik för sitt agerande.

Det som AA anfört i övrigt föranleder inte någon kommentar.

Ärendet avslutas.